

**Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje
INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA**

**REJTING LIDERA I IZBORNE ORIJENTACIJE GRAĐANA
SRBIJE I CRNE GORE KRAJEM 2004. GODINE**

Beograd
Januar 2005

CENTAR ZA POLITIKOLOŠKA ISTRAŽIVANJA I JAVNO MNENJE INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

- Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje je akademska naučna i komercijalna radna jedinica u okviru Instituta društvenih nauka.
- Osnovan je 1963. godine. U okviru istraživačkih programa sprovode se istraživanja na jugoslovenskom, republičkim i regionalnim uzorcima. Ona obuhvataju redovna istraživanja javnog mnjenja o ekonomskim, političkim i etničkim problemima; specijalna istraživanja vrednosti, korišćenja, efekata, sadržaja i kredibilitnosti medija, političkog i izbornog ponašanja, političkog marketinga, omladine, društvene elite, korišćenja slobodnog vremena, kao i istraživanja tržišta.
- Rezultati i analize javno-mnjenjskih i drugih istraživanja Centra objavljuju se i citiraju u domaćim i stranim naučnim i stručnim publikacijama i u medijima.
- Centar se smatra najuglednijom jugoslovenskom institucijom u pogledu kvaliteta javno-mnjenjskih i ostalih empirijskih istraživanja. U radu se primenjuju najnovija saznanja sa područja metodologije, zasnovana na najvišim svetskim standardima.
 - Teorijska postignuća saradnika Centra objavljuju se u knjigama i naučnim časopisima.
- Od osnivanja Centar saraduje sa naučnim i istraživačkim institucijama iz inostranstva, bilo kao partner (Kolumbija Univerzitet, Njujork; Univerzitet Kalifornije, Berkli; Državni univerzitet Floride, Talahasi; Gradski univerzitet Njujorka, Njujork; Mičigenski univerzitet, En Arbor; Ruska akademija nauka, Moskva; Univerzitet u Berlinu, Berlin), bilo kao član međunarodnih konzorcijuma (Svetski konzorcijum za istraživanje vrednosti; Svetski konzorcijum za komparativnu analizu izbornih sistema).
- Centar sprovodi istraživanja javnog mnjenja i medija u Jugoslaviji i za klijente iz inostranstva na komercijalnoj osnovi (Intermedija institut, Vašington; Fond za otvoreno društvo; Fondacija "Fridrih Ebert", Bon, itd).
 - Od uvođenja višepartijskog sistema u Jugoslaviji, Centar je redovno sprovodio predizborna istraživanja i saopštavao izborne prognoze za Jugoslaviju, Srbiju i Crnu Goru. Prognoze su bila veoma tačne, sa minimalnim odstupanjima od rezultata izbora, bolje nego prognoze ostalih institucija.
 - Centar je specijalizovan za strateški konsalting, zasnovan na predizbornim javno-mnjenjskim i drugim istraživanjima. Strateški konsalting rađen je za predsedničke izbore u Crnoj Gori 1997, za skupštinske izbore u Crnoj Gori 1998, za lokalne izbore u Crnoj Gori 2000, za Savez za promene 2000, za predsedničke i savezne izbore 2001 u Srbiji, za Saveznu vladu 2001, za skupštinske izbore u Crnoj Gori 2001. godine i druge klijente (političke stranke u Srbiji i Crnoj Gori i predsedničke kandidate).

Adresa: Narodnog Fronta 45, **P. fah:** 605, 11001 Beograd, Jugoslavija

E-mail: cpijm@EUnet.yu

Telefon i faks: 011 3614057; **Telefon:** 011 3614047

Home-page: www.cpijm.org.yu

INFORMACIJA O ISTRAŽIVANJU

Ovo istraživanje realizovano je za potrebe Evropskog pokreta u Srbiji.

Sprovedeno je na terenu u periodu od **10. do 21. decembra 2004.** godine i odnosi se na teritoriju Crne Gore i Srbije bez Kosova i Metohije. Punktovi ispitivanja su bili locirani u **151 slučajno odabranih mesnih zajednica u 86 opština.** Saradnici Stalne terenske mreže Centra lično su intervjuisali **2.023 građana starijih od osamnaest godina u Srbiji i 1.018 u Crnoj Gori.**

Primenjen je **stratifikovani troetajni kvotni model uzorka.** Kvotni kriterijumi bili su **stratum** (urbana i ostala naselja), **pol, starost, obrazovanje i nacionalnost** ispitanika polazeći od rezultata popisa 2002. godine. Kvote su u svakom punktu sa po 20 ispitanika bile nezavisnog tipa.

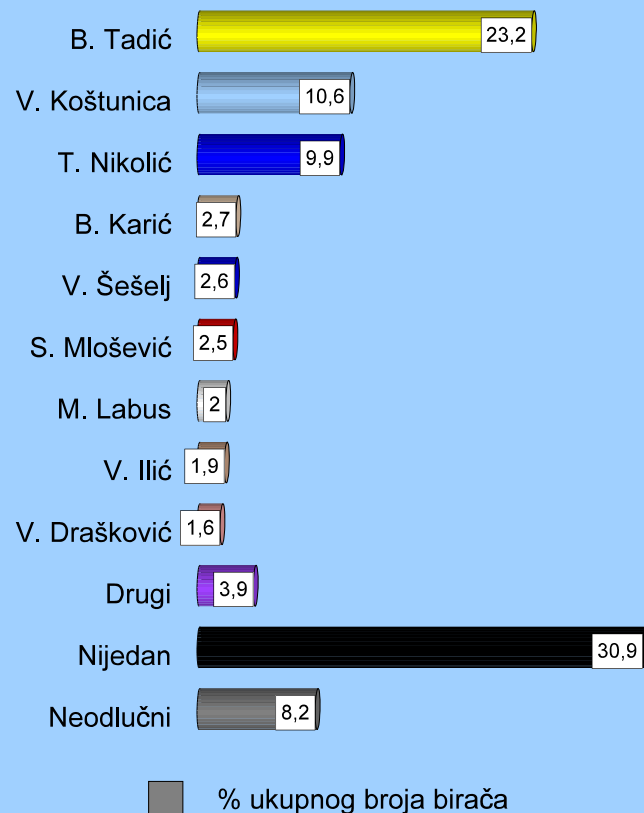
Uzorak je precizno odlikovao punoletnu populaciju Srbije u pogledu pola, generacijske pripadnosti, učešća urbanog stanovništva, nacionalnosti i s obzirom na nivo obrazovanja birača prema projekciji za tekuću godinu. Uzorak je proporcionalno odrazio i neke strukture stanovništva koje nisu direktno kontrolisane putem kvota, na primer, zanimanje ispitanika i veličinu domaćinstva. Sva odstupanja modaliteta pomenutih obeležja od parametara odrasle populacije su manja od greške uzorka.

Kod jednostavnih uzoraka verovatnoće ove veličine za najveću varijabilnost procenata za dihotomne varijable greška iznosi do 2.2% sa nivoom pouzdanosti 95%. Smatra se da je greška kod kvotnih uzoraka (samo procena na osnovu empirijskih kriterijuma) u proseku 10% veća nego kod prostih slučajnih uzoraka. U našem slučaju to bi značilo da iznosi do oko **2.5% za Srbiju**, uključujući dobitke za stratifikaciju i negativne efekte grupisanja izračunatih kao za uzorke verovatnoće, odnosno **3,1% za Crnu Goru.** Međutim, ako je stvarna raspodela dihotomnih varijabli blizu graničnih, na primer, 90% prema 10%, procenjena greška je znatno manja (iznosi do 1.5% za Srbiju i do 2.0% za Crnu Goru).

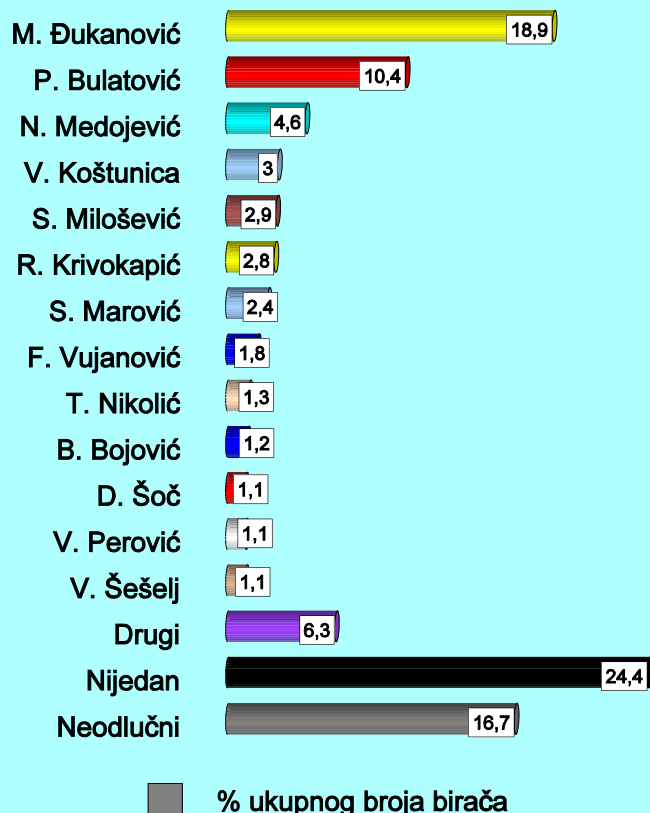
Prosečna stopa neodazivanja (19%) je nešto veća od trogodišnjeg proseka (15%) za istraživanja ovog tipa. Kontrole pokazuju da se građani koji su odbili da učestvuju u istraživanju ne razlikuju u svojim bitnim karakteristikama od onih koji su prihvatili. Realizovani uzorak delimično podcenjuje obuhvat građana izborna orijentisanih ka SRS, verovatno zbog toga što pristalice ove partije više nego drugi odbijaju da učestvuju u istraživanju.

REJTING LIDERA

Lider od najvećeg poverenja u Srbiji 2004.

Lider od najvećeg poverenja u CG 2004.

● Podaci o političkim ličnostima u koje građani imaju najveće poverenje važan su pokazatelj intenzivne ili »dubinske« podrške koja je povezana sa čvrstinom izbornih namera građana. Prediktivna moć ovoga pokazatelja proistiće iz komparativnog konteksta u koji se stavljaju ispitanici od kojih se zahteva da se opredele samo za jednu ličnost koju najviše cene. Odgovori onih koji tvrde da ne cene nikoga i da ne mogu da se odluče, zbirno uzeti, indikativni su za procenu razmera verovatne izborne apstinencije u datom preseku vremena. Na kraju 2004. godine u Srbiji je dostignut rekord ovih odgovora (39%), što se delom može objasniti tekućim postizbornim periodom, ali i nezadovoljstvom birača koji su zbog toga »zaboravili« na pojedine svoje favorite. U Crnoj Gori čak je za nijansu više ovih neodređenih reakcija građana (41%).

- Kao i u istraživanjima javnog mnjenja u Crnoj Gori prethodnih nekoliko godina, premijer **M. Đukanović ubedljivo drži prvu poziciju**, dok lider najveće opozicione partije, **P. Bulatović, stabilno drži drugo mesto**. **N. Medojević** novi je lider na ovoj listi i jedini koji još nema formiranu političku partiju, ali on ima znatno širu podršku javnosti od svih drugih (vidi ukupno pozitivna mišljenja o političkim ličnostima), što znači da ima potencijal za dalji rast i komparativnog rejtinga.
- U Crnoj Gori procentualno je više onih koji najviše cene političke ličnosti iz Srbije (ukupno 10.4%) nego što građani Srbije cene lidere iz Crne Gore (ukupno 1.4%). Takođe, u Crnoj Gori ima više neodlučnih nego u Srbiji, dok je manje onih koji su izjavili da ne cene nikog posebno.

Lider od najvećeg poverenja u Srbiji u periodu 2001-2004. godine

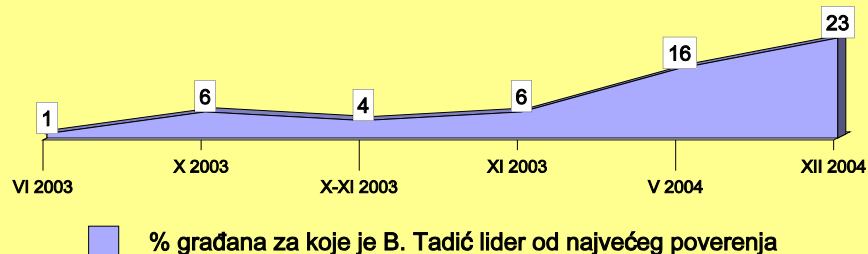
Lideri	VII 2001	IV 2002	VII 2002	XII 2002	VI 2003	X 2003	XI 2003	V 2004	XII 2004
V. Koštunica	41	32	22	27	12	18	13	12	11
M. Labus	3	8	8	8	13	9	5	4	2
B. Tadić	0	0	0	0	1	6	6	16	23
T. Nikolić	0	0	0	0	1	3	8	12	10
V. Drašković	1	2	1	1	2	2	3	2	2
V. Ilić	2	2	1	0	0	2	2	1	2
S. Milošević	3	4	6	4	4	4	4	3	2
V. Šešelj	4	6	4	4	4	4	5	5	3
B. Karić	0	0	0	0	0	0	0	4	3

● Evidentan je **veliki pad rejtinga V. Koštunice**. Uprkos tome, on je sve do kraja 2003. zauzimaо vodeću poziciju, zahvaljujući pre svega prestižu zbog pobede nad S. Miloševićem septembra 2000. godine. Sredinom 2003. njegovu dominaciju je zakratko ugrozio M. Labus, tada na vrhuncu svoje popularnosti. Međutim, **i M. Labusu otada opada rejting** ove vrste da bi se krajem 2004. našao na dnu liste najcenjenijih ličnosti.

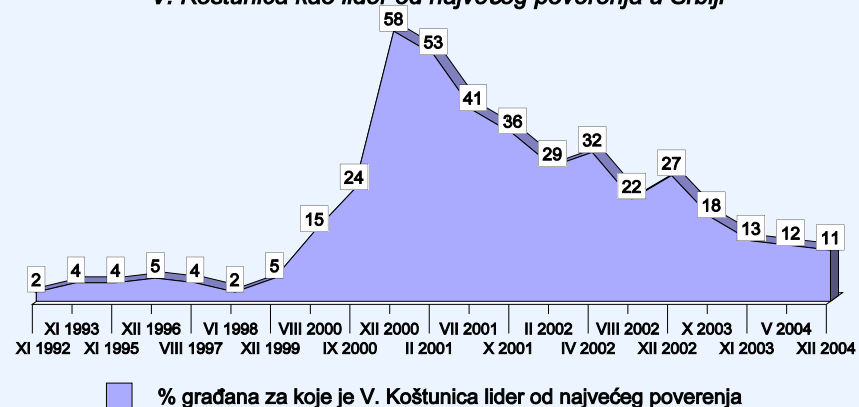
● Tokom 2003. godine pojavila su se **dva nova imena na listi najpopularnijih političkih ličnosti – B. Tadić i T. Nikolić**, s tim što Tadić značajno napreduje i tokom 2004. godine učvršćujući status prvoplasiranog, dok Nikolić u isto vreme stagnira, boreći se sa Koštunicom za drugo mesto.

● U 2004. godini među **najcenjenije političke ličnosti umešao se i B. Karić**, dok je komparativni **rejting S. Miloševića i V. Šešelja u padu**, a **V. Draškovića i V. Ilića u stagnaciji**, ali sve u okviru relativno male zastupljenosti na listi lidera od najvećeg poverenja.

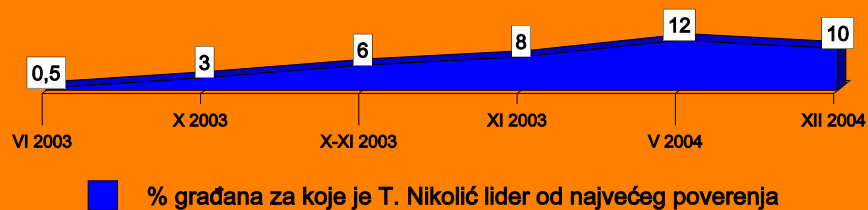
B. Tadić kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

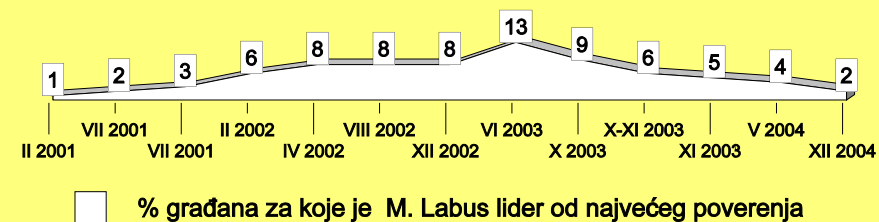
V. Koštunica kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

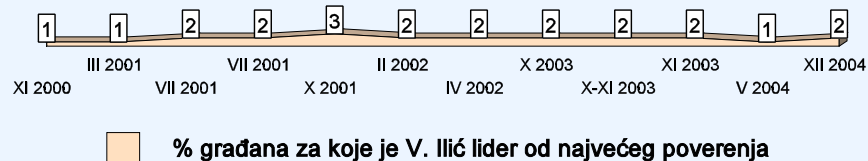
T. Nikolić kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

M. Labus kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

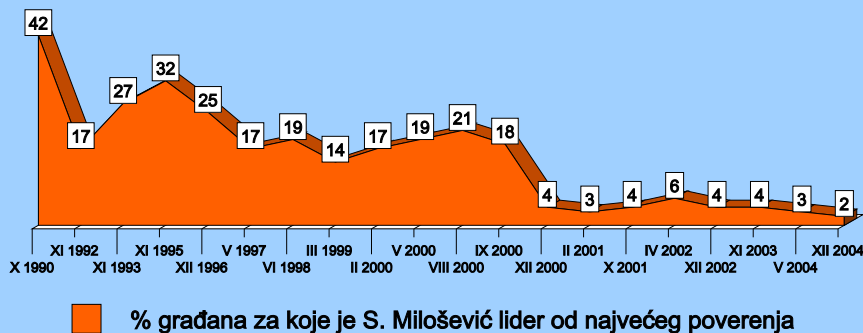
V. Ilić kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

V. Drašković kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

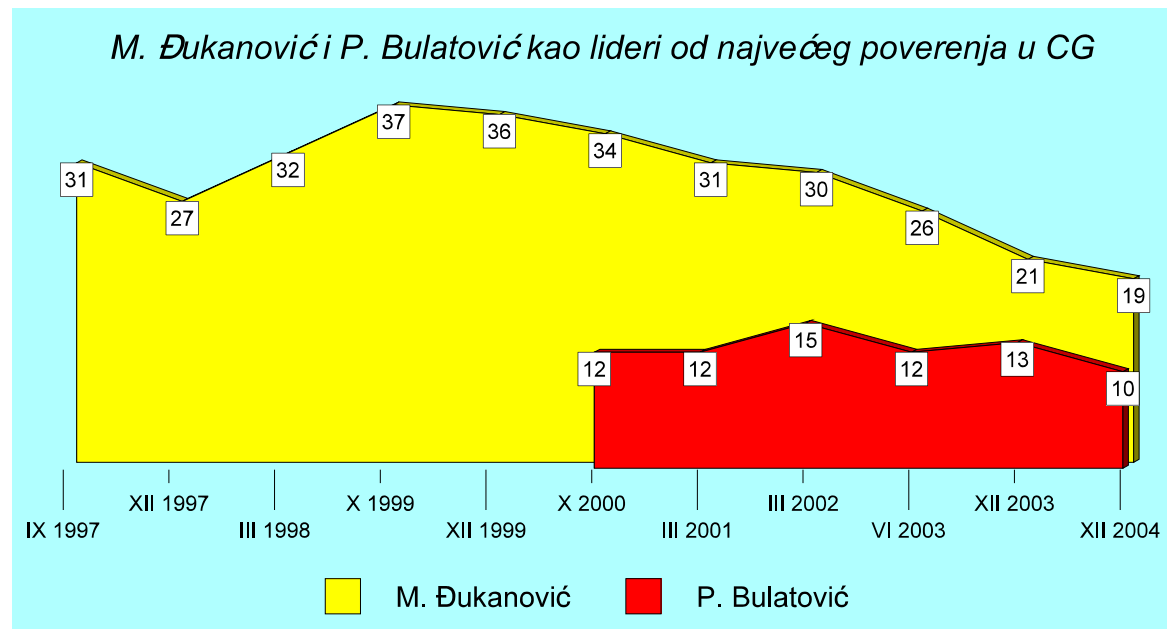

S. Milošević kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

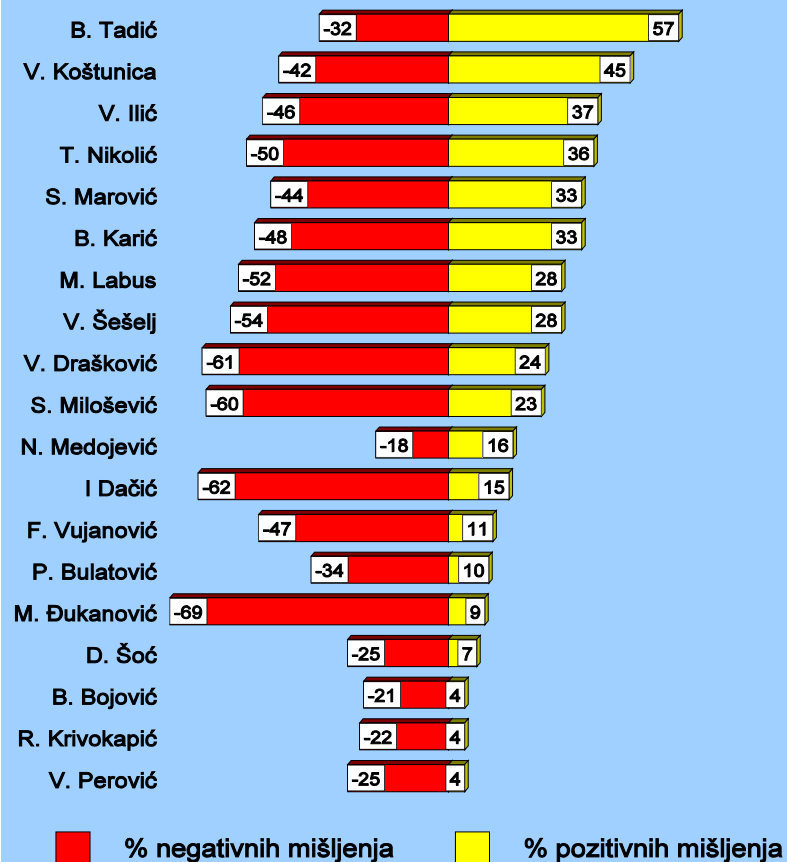

V. Šešelj kao lider od najvećeg poverenja u Srbiji

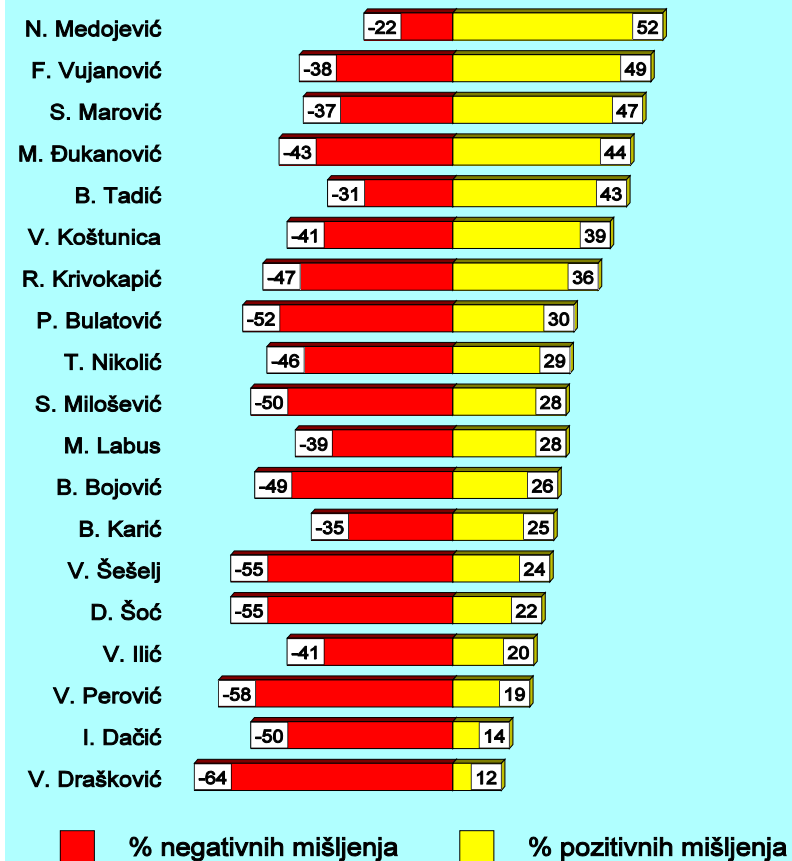

Pozitivna i negativna mišljenja o političarima u Srbiji

Napomena: Razliku do 100% čine neodlučni.

Pozitivna i negativna mišljenja o političarima u CG

Napomena: Razliku do 100% čine neodlučni.

● Jedan od pokazatelja široke ili tzv. »plitke« podrške građana političkim liderima jesu ukupna pozitivna mišljenja o njima kada se ispitanici izjašnjavaju o svakoj ličnosti ponaosob. Ukupna pozitivna mišljenja obuhvataju modalitete »veoma« i »uglavnom« povoljno mišljenje uzete zajedno, što znači da se zanemaruje intenzitet pozitivnog mišljenja o dotičnoj ličnosti.

● U Srbiji krajem 2004. godine **samo prvoplasirani lider, B. Tadić, prelazi granicu od 50% ukupnih pozitivnih mišljenja građana**, tako da je on i u pogledu ovoga pokazatelja popularnosti ubedljivo na prvom mestu. Indikativno je da je tokom 2003. godine, na primer, registrovano pet do sedam lidera koji su prelazili »magični prag« 50% ukupno pozitivnih mišljenja, dok je tokom 2001. takvih bilo desetak, ali je na samom kraju 2002. takođe samo jedan lider imao preko 50% pozitivnih ocena.

● U istraživanju iz decembra 2004. godine **B. Tadića više od inače visokog proseka cene** pripadnici svih nacionalnih manjina (od čak 94% ukupno pozitivnih ocena koje su mu dali Hrvati do dve trećine Roma), mlađi od trideset godina (65%), stručnjaci (70%), učenici i studenti (66%), a naročito oni koji sebe smatraju dobitnicima tranzicije posle petooktobarskog preokreta (88%) i pristalice DS-a (98%) i G17PLUS (83%), pa i NS-SPO-a (64%). **Većinsko negativno mišljenje o B. Tadiću** imaju samo pristalice SRS-a (71%), SPS-a (67%) i oni koji sebe doživljavaju kao gubitnike tranzicije (51%).

● **N. Medojevića, koji u Crnoj Gori jedini prelazi granicu od 50% pozitivnih mišljenja**, više od njegovog visokog proseka cene mlađi od trideset godina (60%), Srbi (57%), Albanci (56%), privatnici i nezaposleni (po 66%) i pristalice NS-a (67%) i SNP-a i SNS-a (po 59%) dok su mu najviše negativnih ocena izrekli pristalice LS (41%).

● Premijera **M. Đukanovića najbolje su ocenili** Muslimani-Bošnjaci (81%) i Albanci (79%), imućni građani (53%), poljoprivrednici (50%) i NK i PK radnici (48%), a naročito pristalice DPS-a (94%) i njihovog koalicionog partnera SDP-a (87%). Đukanovića negativno vrednuju najviše Srbi (71%) i Jugosloveni (55%) i pristalice tri najjače opozicione stranke – SNP-a, NS-a i SNS-a (po 94%).

● Varijacije ocena građana o R. Krivokapiću, lideru SDP-a, gotovo su identične onima za crnogovorskog premijera.

● **V. Koštunica** je krajem 2004. godine imao tesnu **relativnu većinu ukupno pozitivnih nad ukupno negativnim mišljenjima**, mada drugi lideri u Srbiji, osim B. Tadića, nisu uspeli da ostvare ni to. Premijera Srbije više od proseka uvažavaju stariji od šezdeset godina (53%), Romi (59%), domaćice (55%) i penzioneri (54%), siromašni (50%), gubitnici tranzicije i Srbi (po 47%), a posebno pristalice DSS-a (96%), zatim SPS-a (61%), PSS-a (60%), pa i G17 PLUS (57%) i SRS-a (50%). Apsolutno većinsko negativno mišljenje o njemu imaju Crnogorci (67%), Jugosloveni (58%), Muslimani-Bošnjaci (55%), oni čiji je materijalni status nadprosečan (53%), dobitnici tranzicije (56%), pristalice NS-SPO-a (53%) i najviše pristalice DS-a (63%), a relativno većinsko negativno mišljenje o Koštunici izražavaju mlađi od trideset godina (44%), Hrvati (48%), Mađari (46%), stručnjaci, učenici i studenti (po 49%), službenici (44%) i imućni (45%).

● **T. Nikolića** cene više od proseka gubitnici tranzicije (51%), domaćice i penzioneri (po 49%), Romi (46%), NK i PK radnici (44%), a naročito pristalice SRS-a (95%) i SPS-a (78%). Nasuprot tome, o njemu imaju ukupno nepovoljno mišljenje više od proseka dobitnici tranzicije (78%) i uopšte oni čiji je materijalni status nadprosečan (63%), mlađi od četrdeset godina (58%), stručnjaci (71%), privatnici, učenici i studenti (po 61%), službenici (58%) i pripadnici svih nacionalnih manjina osim Roma (od 80% Hrvata do 63% Mađara), kao i pristalice DS-a (85%), G17PLUS (72%), NS-SPO-a (64%), dok su pristalice DSS-a i PSS-a izrazili prema Nikoliću nešto više pozitivnih mišljenja u odnosu na prosek za celi uzorak (po 43%), mada i među građanima ove izborne orijentacije ima više onih sa negativnim mišljenjima o Nikoliću (50%, odnosno 47%).

● **P. Bulatović** je nadprosečno cenjen među Jugoslovenima (73% ukupno pozitivnih mišljenja) i Srbima (56%) i naravno, u redovima simpatizera njegovog SNP-a (91%) i druge dve opozicione partije – SNS (69%) i NS (56%). O njemu su negativna mišljenja najviše raširena među Muslimanima-Bošnjacima (60%) i Crnogorcima (73%), kod pristalica dve vladajuće partije DPS-a (87%) i SDP-a (70%), ali i kod pristalica LS-a (91%).

● Odstupanja mišljenja građana o drugim opozicionim liderima u Crnoj Gori od njihovih prosečnih vrednosti veoma su slična obrascu varijacija iznetim za P. Bulatovića.

● **B. Karić** uživa na kraju 2004. godine ukupno pozitivno mišljenje jedino među pristalicama svog PSS-a (96%) i kod Muslimana-Bošnjaka (52%). On je apsolutno-većinski negativno percipiran u redovima pristalica SPS-a, NS-SPO-a i G17 PLUS (po 60%) i DS-a (58%), među Crnogorcima (60%) i u generaciji od 30 do 39 godina (54%).

● **S. Miloševića** najviše cene pristalice SPS-a (97%) i SRS-a (58%), zatim domaćice (40%) i stariji od šezdeset godina (38%), dok ga najšire negativno vrednuju pripadnici svih nacionalnih manjina (preko četiri petine) i pristalice DS-a (87%), NS-SPO-a (84%) G17 PLUS (81%), stručnjaci, učenici i studenti (po tri četvrtine) i dobitnici tranzicije (85%).

● Varijacije ukupno pozitivnih i negativnih mišljenja građana o **V. Šešelju** veoma su slične onima za S. Miloševića. Pored pristalica SRS-a (86%) njega najviše uvažavaju pristalice SPS-a (79%), dok je najviše negativnih ocena dobio među dobitnicima tranzicije, Mađarima i demokratama (po četiri petine).

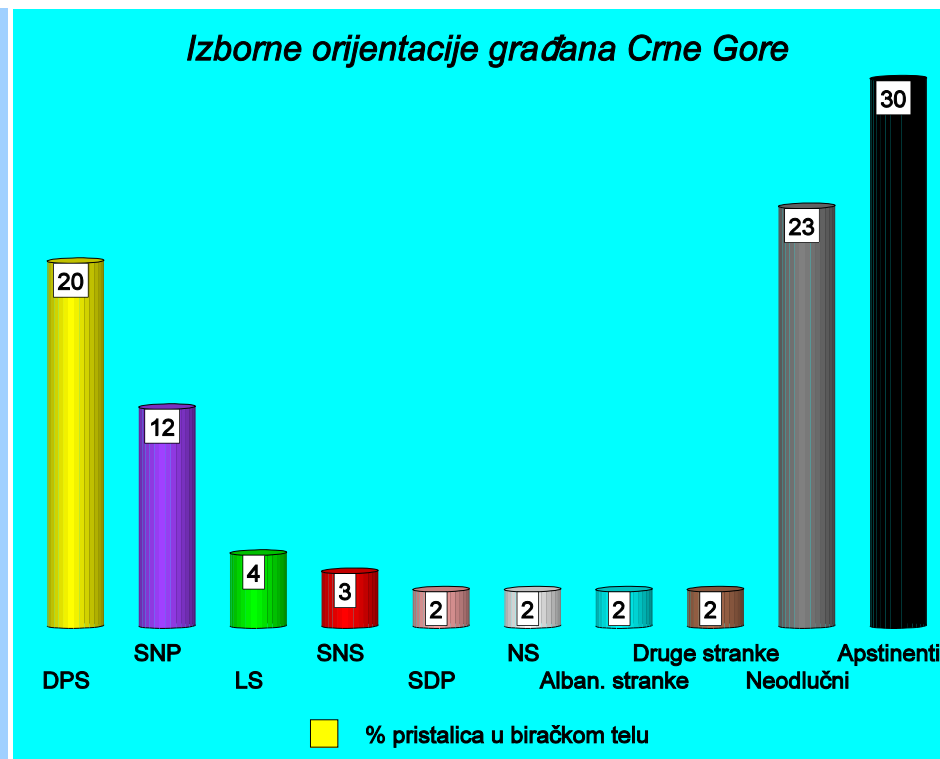
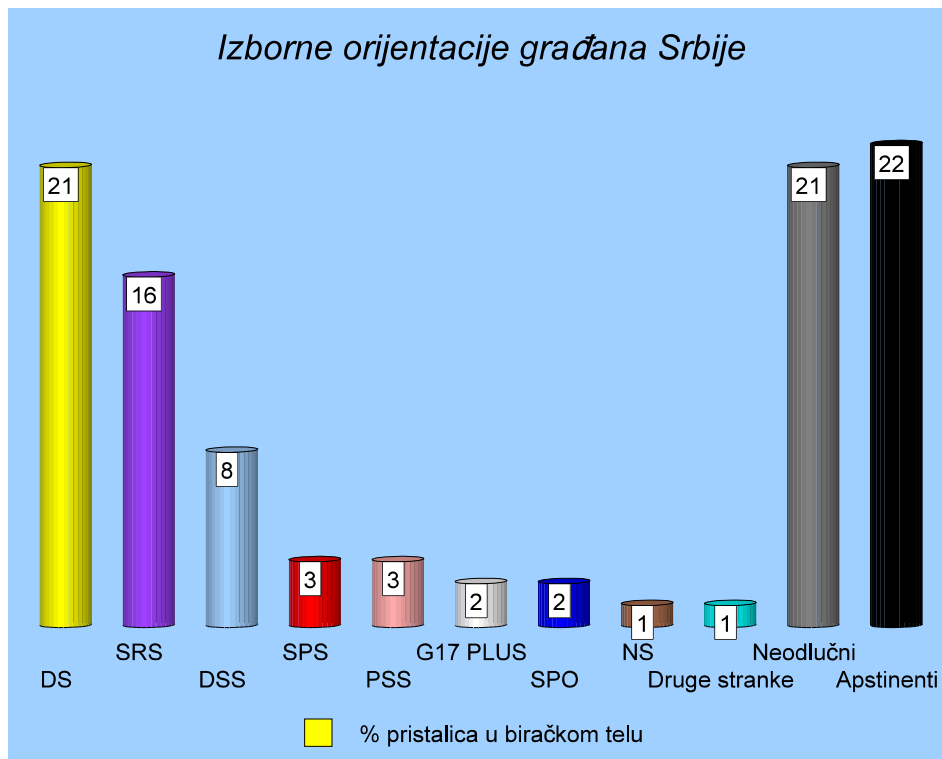
● **U Crnoj Gori** i dalje apsolutna većina Srba (53%) ima pozitivno mišljenje o **S. Miloševiću**, ali u tome prednjače pristalice SNS-a (84%) i zatim SNP-a (70%).

● Sličan zaključak se može izvesti i za popularnost lidera SRS-a, **V. Šešelja** i **T. Nikolića**.

● **B. Tadića** u Crnoj Gori najviše pozitivno ocenjuju Muslimani-Bošnjaci (60%), stručnjaci (53%), učenici i studenti (51%) i službenici (50%) i pristalice dve vladajuće partije – DPS-a (71%) i SDP-a (65%).

● Nasuprot njemu, o **V. Koštunici** u Crnoj Gori najbolje mišljenje imaju Srbi (65%), stariji od pedeset godina (46%), poljoprivrednici (47%) i pristalice tri opozicione Srbima bliske partije – NS-a (89%), SNP-a (85%) i SNS-a (75%).

IZBORNE ORIJENTACIJE GRAĐANA SRBIJE I CRNE GORE

● **Osnovni nalaz** u pogledu izbornih orijentacija građana jeste **veoma visok procenat onih koji najavljuju apstinenciju na narednim republičkim parlamentarnim izborima i neodlučnih za koga da glasaju** (koji takođe najvećim delom apstiniraju na izborima) - 43% u Srbiji i više od polovine birača (53%) u Crnoj Gori. Ovaj nalaz upućuje na veliku konfuziju među biračima i na veoma rašireno nezadovoljstvo političkim strankama.

● Dve ubedljivo najjače stranke na političkoj sceni Srbije jesu DS i SRS.

● Čini se da je **DS od prevremnih parlamentarnih izbora 2003. u stalnom usponu**, što bi se moglo pripisati velikoj popularnosti njenog lidera, predsednika Srbije, a u izvesnoj meri i pristupanju nekoliko manjih stranaka DS-u (DC-a, Otpora), kao i dela rukovodstva nekih drugih stranaka (GSS-a).

● **SRS** kao da je iscrpeo svoje izborne potencijale posle predsedničkih izbora sredinom 2004. godine. I pored eventualne standardne greške uzroka, uočene činjenice da se među onima koji odbijaju učešće u anketi nalazi deo prikrivenih pristalica SRS i eventualnih konjunktornih varijacija, **nalaz s kraja 2004. može da bude i nagoveštaj duže stagnacije podrške ovoj stranci.**

● **SPS, SPO i NS** pojedinačno uzev **održavaju podršku na nivou izbornog cenzusa.**

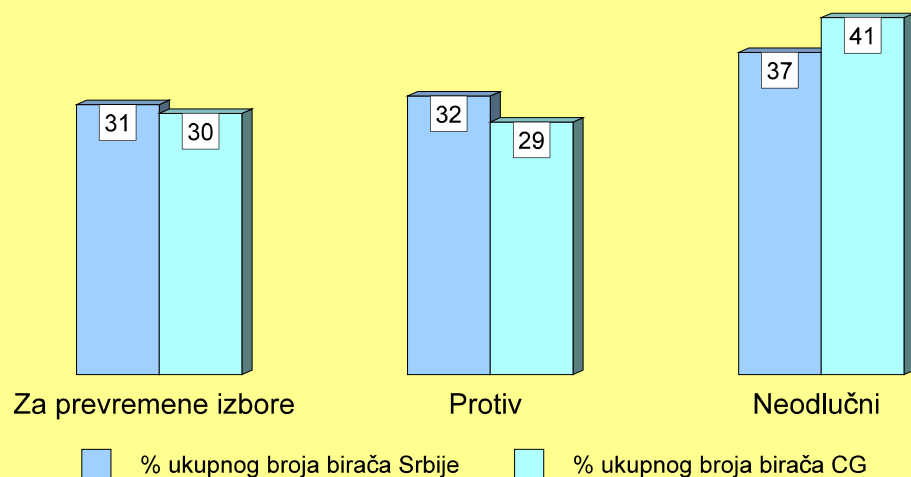
● **Izborna podrška DSS-u, a posebno G17 PLUS i PSS-u postojano se osipa**, G17 PLUS od parlamentarnih izbora 2003, a PSS-u od predsedničkih izbora 2004, a "male" stranke se više gotovo i ne pominju kao izbor birača,

● **U Crnoj Gori DPS predstavlja ubedljivo najjaču političku stranku**, gotovo dvostruko jaču od druge stranke po snazi. Mada je podrška ovoj stranci prepolovljena u odnosu, recimo na početak 2001, odnosno godine koje je karakterisao maksimalno intenzivna politizacija društva, posledice razočaranja građana trpe i druge relevantne stranke, pa DPS čak i povećava svoju prednost.

● I druga stranka po snazi u Crnoj Gori, **SNP permanentno gubi podršku birača**, pa je od početka 2002. godine podrška ovoj stranci pala sa 29% na 12%, što je najniži novi od njenog formiranja.

● Podrška **LS-u i SDP-u je u blagom padu**, a **SNS i NS održavaju podršku** na nivou od oko 3 do 4%.

Za ili protiv prevremenih republičkih parlamentarnih izbora

- U pogledu stalnih zahteva pojedinih opozicionih partija i u Srbiji i u Crnoj Gori da se raspišu prevremeni parlamentarni izbori, **građani obe republike sasvim su podeljeni**, pri čemu su najbrojniji oni koji su neodlučni.
- Najznačajnije obeležje povezano sa stavom prema održavanju prevremenih izbora u obe republike jesu **partijske preferencije**.

- **Za održavanje prevremenih izbora u Srbiji** optira apsolutna većina pristalica SRS-a (53% prema 24% kojisu protiv) i SPS-a (51% prema 19%), kao i relativna većina DS-a (45% prema 39%) i PSS-a (45% prema 29%), **a protiv** je apsolutna većina pristalica DSS-a (66% prema 12% onih koji su za), G17 PLUS (59% prema 25%) i relativna većina SPO-NS-a (38% prema 23%), kao i partijski neopredeljenih i apstinenata (30% prema 18%).

- **U Crnoj Gori za održavanje prevremenih parlamentarnih izbora** je ogromna većina pristalica SNP-a (72% prema 8% koji su protiv), SNS-a (74% prema 7%) i NS-a (71%, a protiv nije niko), kao i relativna većina partijski neopredeljenih i apstinenata (26% prema 18%), **a protiv** velika većina pristalica DPS-a (69% prema 8% onih koji su za) i SDP-a (76% prema 5%), kao i relativna većina pristalica LS-a (40% prema 23%) i stranaka nacionalnih manjina (39% prema 31%).